

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Kompetencijos socialinio ugdymo Bendrujų programų projektuose

Nijolė Grybovienė
Mindaugas Briedis
Ugdymo turinio rengimo skyriaus metodininkai
nijole.gryboviene@nsa.smm.lt
mindaugas.briedis@nsa.smm.lt

2021-03-23

Pristatymo turinys

- Socialinio ugdymo struktūra
- Kompetencijų ir socialinio ugdymo pasiekimų sričių sąsajos
- Kompetencijų raiška ugdant socialinio ugdymo pasiekimus
- Darbas grupėse: kompetencijų raiška pasiekimuose
- Kompetencijų raiška socialinio ugdymo dalykuose

Socialinio ugdymo programų rengėjai

Pradinis ugdymas

Dr. Linas Jašinauskas
Renata Bernotienė

Istorija

dr. Akvilė Naudžiūnienė
dr. Neringa Dambrauskaitė
dr. Norbertas Černiauskas
dr. Linas Jašinauskas
Kristina Vilkelienė
Sonata Džiavečkaitė
Vaida Pituškienė
Andrius Grodis

Geografija

dr. Zigmas Kairaitis
dr. Arūnas Bukantis
Rytas Šalna
Angelė Pakamorienė
dr. Laima Railienė
Asta Rutkienė
Lina Barauskienė

Pilietiškumo pagrindai

dr. Liutauras Degėsys
Paulius Bakanas
Živilė Simutytė

Ekonomika ir verslumas

Irena Pekarskienė
Laima Girdauskienė

Ugdymo turinio rengimo skyriaus metodininkai

Nijolė Grybovienė
Mindaugas Briedis

SOCIALINIO UGDYMO DALYKŲ BENDRŲJŲ PROGRAMŲ ATNAUJINIMAS

Nuo 2015 m. nuveikti darbai

- Atlikta istorijos, geografijos ir pilietinio ugdymo, ekonomikos ir verslumo turinio apžvalga.
- Išanalizuotos Lietuvos ir kitų šalių socialinio ugdymo (istorijos) bendrosios programos, didaktikos tendencijos.
- Susipažinta su iki 2020 m. socialinio ugdymo ir ugdymo turiniu susijusiomis disertacijomis, tyrinėjimais, publikacijomis.
- Atlikta dokumentų analizė (*Lietuva2030, Valstybinė švietimo 2013-2022 m. strategija, Geros mokyklos koncepcija ir kt.*).
- Surinkta tarptautinių ir nacionalinių tyrimų apžvalga, apibendrintų tyrimų duomenys (tik tiek, kiek liečia socialinio ugdymo dalykus).
- Organizuoti susitikimai su suinteresuotomis grupėmis ir aptarti aktualūs ugdymo turinio klausimai.

Programų atnaujino mokslinis pagrindimas:

Humanistinė pasaulėžiūra. Pagrindinis humanistinės kultūros uždavinys yra „absoliučiai aukščiausias žmogaus vertės pakėlimas“.

Konstruktivizmo teorija – teorija, kuri remiasi teiginiu, kad pasaulis labai sudėtingas ir žmogaus patirtis negali jo viso aprėpti. Žmogus turi prisitaikyti ir elgtis pagal jo taisykles¹¹. Per teisinį švietimą supažindinama su tam tikromis taisyklėmis ir gyvenimo normomis, kurių laikantis galima prisitaikyti prie kintančios socialinės aplinkos.

Kognityvizmo teorija – pedagoginė teorija, kurios šalininkai teigia, kad žmogus mokosi ne dėl malonumo. Jis siekia žinių, nes nori prisitaikyti, adaptuotis, nes siekia susikurti ir išlaikyti psichologinę pusiausvyrą⁹. Pasitelkiant teisinį švietimą, supažindinama su vaiko teisėmis, kurios palengvina prisitaikymą socialinėje aplinkoje. Vaikas, kuris žino savo teises ir atsakomybes, lengviau adaptuosis ir prisitaikys socialiniame gyvenime, gerbs kitų žmonių teises.

Veiklos teorija – tai teorija, kuri remiasi teiginiu, kad žmogaus vystymasis neatsiejamas nuo kokios nors veiklos. Veiklos teorijos pradininku laikomas Levys Vygotskis. Veikdamas žmogus keičia pasaulį, o šiam keičiantis, keičiasi ir žmogus. Pasak veiklos pedagogikos teoretikų, žmonės tik todėl išgyveno, kad mokėsi prisitaikyti.

Kultūrinė antropologija (socialinė antropologija arba sociokultūrinė antropologija) – viena iš keturių pagrindinių antropologijos šakų, užsiimanti holistiniais žmonių ir jos kultūrinių skirtumų tyrimais. Kadangi žmonės kultūrą perima mokydamiesi, skirtingose vietose bei skirtingose aplinkybėse gali susikurti skirtingos kultūros. Antropologai taip pat pažymi, kad per kultūrą žmonės gali prisitaikyti prie savo aplinkos ne genetiniais būdais, todėl skirtingoje aplinkoje gyvenantys žmonės dažniausiai turi skirtingą kultūrą.

Socialinio ugdymo programų projektai

<https://www.mokykla2030.lt/socialinis-ugdymas-2/>

Projekto viešinimas, pastabų teikimas
svetainėje Mokykla2030

I projektų variantai 2020-09-14

II projektų variantai 2020-10-02

III projektų variantai 2020-10-14

IV projektų variantai 2020-11-19

V projektų variantai 2020-12-14

Nauji! VI projektų variantai 2021-03-31

The screenshot shows a web browser window with the URL [mokykla2030.lt/socialinis-ugdymas-2/](https://www.mokykla2030.lt/socialinis-ugdymas-2/). The page header includes the Mokykla2030 logo and contact information for Mindaugas Briedis and Šarūnas Gerulaitis. Below the header, there are navigation links for 'NAUJIENOS', 'APIE VALDYMAS', 'DOKUMENTAI', 'PRANEŠIMAI', 'SPAUDAI', and 'UŽSIENIO PATI'. The main content area lists several project variants, each with a title, date, and a 'Parsisiųsti' button. The variants are: 'Ekonomikos ir verslumo BP projektas 2020-12-14', 'UGDYMO FILOSOFIJA INFOGRAFIKAI (OneNote formatas >>>>)', 'Geografijos BP projektas 2020-12-14 (OneNote formatas >>>>)', 'Istorijos BP projektas 2020-12-14 (OneNote formatas >>>>)', 'Pilietiško ugdymo BP projektas 2020-12-14 (OneNote formatas >>>>)', and 'Socialinio ugdymo 1-4 kl. BP projektas 2020-12-14'.

Socialinis ugdymas

Socialinis ugdymas remiasi socialinių ir humanitarinių mokslų – antropologijos, filosofijos, ekonomikos, geografijos, istorijos, politologijos, psichologijos, sociologijos ir teisės – pagrindais.

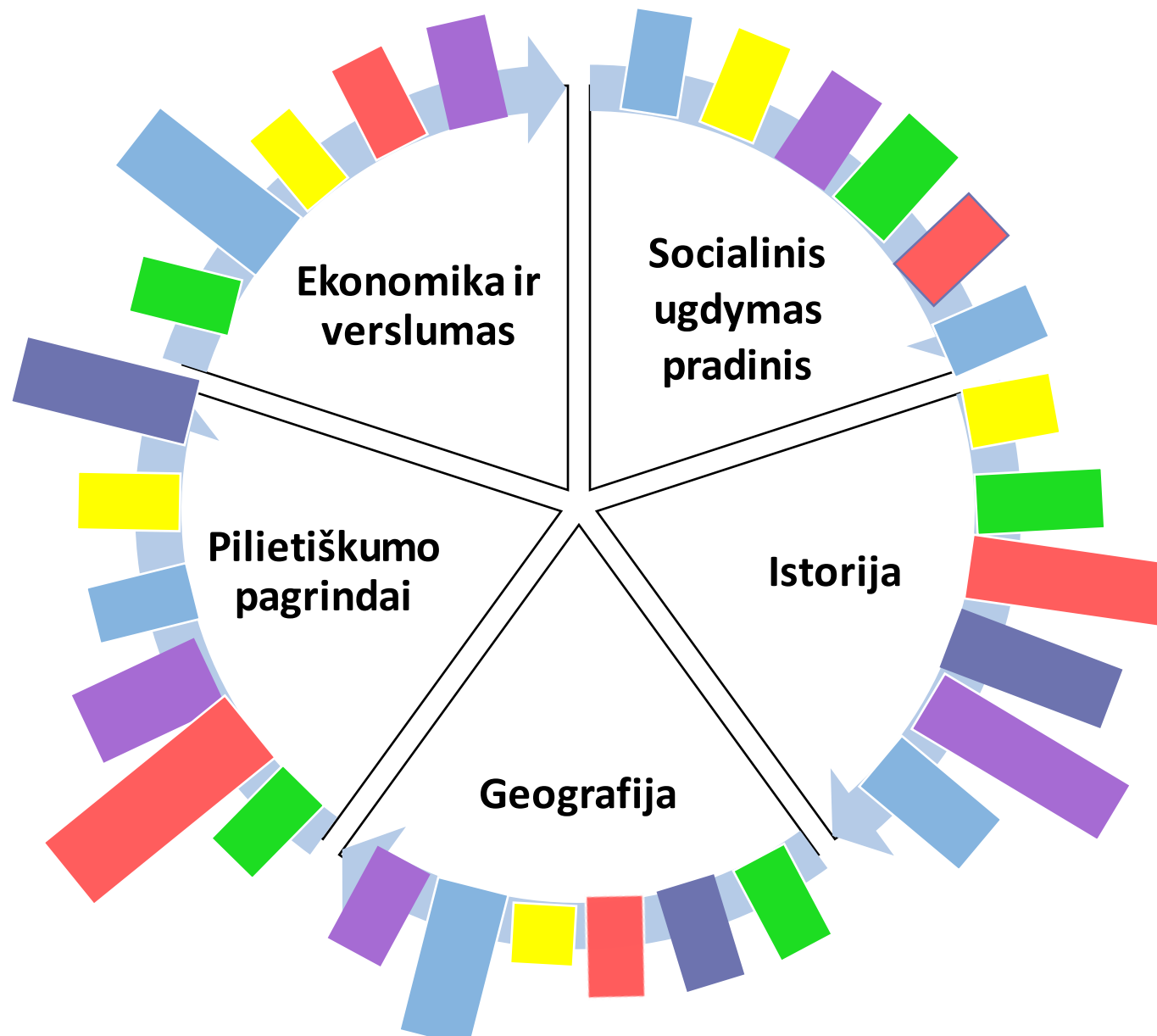
Mokymosi metai Dalykas	Klasės									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Socialinis ugdymas	x	x	x	x						
Istorija					x	x	x	x	x	x
Geografija						x	x	x	x	x
Pilietiškumo pagrindai									x	x
Ekonomika ir verslumas									x	

Socialinio ugdymo ir kompetencijų struktūra

Bendrosios kompetencijos Pasiiekimų sritys	Pažinimo (K1)	Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos (K2)	Kūrybiškumo (K3)	Pilietiškumo (K4)	Kultūrinė (K5)	Komunikavimo (K6)
Istorija						
1. Istorinės raidos supratimas						
2. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje						
3. Istorijos šaltinių tyrinėjimas ir interpretavimas						
4. Istorinio pasakojimo kūrimas ir raiška						
Geografija						
1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje						
2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas						
3. Pasaulio geografinis pažinimas						
4. Geografinių tyrimų gebėjimai						
Pilietiškumo ugdymas						
1. Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas						
2. Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje						
3. Socialinių ryšių kūrimas ir palaikymas						
Ekonomika ir verslumas						
1. Orientavimasis rinkoje						
2. Asmeninių finansų tvarkymas						
3. Verslo organizavimas ir verslumo gebėjimų ugdymasis						

Kompetencijos socialinio ugdymo programose

- Pažinimo kompetencija
- Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija
- Kūrybiškumo kompetencija
- Pilietiškumo kompetencija
- Kultūrinė kompetencija
- Komunikavimo kompetencija

Pradinio socialinio ugdymo tikslas:

Siekama, kad mokiniai įgytų bendrą supratimą apie žmonių gyvenimą socialinėje, kultūrinėje, gamtinėje aplinkoje, suvoktų joje vykstančius reiškinius ir procesus, jų kaitą laike ir erdvėje, ugdytųsi vertybines nuostatas bei gebėjimus, būtinus aktyviai, prasmingai ir atsakingai veikti kartu su kitais sprendžiant kasdienio gyvenimo bei artimiausios aplinkos problemas.

Pagrindinio ugdymo socialinio ugdymo tikslas:

- Siekiama, kad pagrindinėje mokykloje mokiniai įgytų supratimą apie žmonių gyvenimą demokratinėje visuomenėje, istorinį ir kultūrinį žmonijos ir lietuvių tautos palikimą, gamtos ir žmogaus savitarpio ryšius; kad išsiugdytų gebėjimus aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, bendrauti ir bendradarbiauti, siekti įgyvendinti jiems ir visuomenei svarbius tikslus; kad ugdytųsi tautinę ir pilietinę savimonę, grindžiamą demokratinėmis ir kultūrinėmis tautos vertybėmis.

Socialinis ugdymas pradinis

Pasiekimų sritis	Pasiekimai
1. Žmonių gyvenimas kartu	<p><i>1.1. Artimiausios socialinės aplinkos pažinimas</i></p> <p>1.1.1. Apibūdina savo, kaip bendruomenės nario, veiklą ir savijautą artimiausioje aplinkoje.</p> <p>1.1.2. Bendraujant ir bendradarbiaujant su bendraamžiais ir suaugusiais tinkamai reiškia mintis, priima ir gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį.</p> <p>1.1.3. Išreiškia argumentuotą nuomonę apie artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius įvykius, procesus ir paaiškina, kaip ir kokie įvykiai, procesai veikia jį patį ir kitus žmones.</p> <p>1.1.4. Apibūdina, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, argumentuotai paaiškina konfliktiško elgesio pasekmes, kilus nesutarimams susitvardo ir juos pozityviai sprendžia.</p> <p>1.1.5. Apmąsto ir apibūdina savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais, numato, ką norėtų ir kaip galėtų keisti klasės, mokyklos bendruomenės santykiuose.</p> <p><i>1.2. Dalyvavimas klasės, mokyklos bendruomenės veikloje.</i></p> <p>1.2.1. Dalyvauja klasės, mokyklos bendruomenės veikloje, sprendžia elementarias problemas, nesudėtingas konfliktines situacijas; argumentuotai paaiškina dalyvavimo klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime reikšmę ir naudą.</p> <p>1.2.2. Pastebi ir argumentuotai paaiškina savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes.</p> <p>1.2.3. Apmąsto ir aptaria asmeninio dalyvavimo ir veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje rezultatus; apibūdina, kas pasisekė, kas – nepasisekė, nurodo priežastis.</p> <p><i>1.3. Gyvenimas demokratinėje visuomenėje</i></p> <p>1.3.1. Artimiausioje aplinkoje pastebi demokratinės visuomenės gyvenimo pavyzdžių, nusako demokratijos bruožus. Pateikia piliečio teisių ir pareigų valstybėje pavyzdžių.</p> <p>1.3.2. Nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skiria valstybės ir vietos savivaldos institucijas, nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas.</p> <p>1.3.3. Apibūdina, kodėl svarbu laikytis tvarkos ir taisyklių, nurodo savo teises ir pareigas.</p> <p>1.3.4. Nurodo Lietuvos valstybės simbolius, valstybinių, tautinių, atmintinių, tarptautinių švenčių dienas, paaiškina jų paskirtį.</p> <p>1.3.5. Atsakingai dalyvauja vietos bendruomenės visuomeninėse veiklose, siūlo idėjas artimiausios aplinkos kūrimui ir pagal galimybes ją keičia.</p>
2. Žmonių ekonominė veikla	<p><i>.2.1. Orientavimasis rinkoje ir asmeninių finansų tvarkymas</i></p> <p>2.1.1. Apibūdina, kas yra pinigai, kokia jų paskirtis. Nurodo pajamų ir išlaidų šaltinius, pateikia pavyzdžių.</p> <p>2.1.2. Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais.</p> <p>2.1.3. Nurodo keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Elementariai nusako galimas skolinimo/skolinimosi pasekmes.</p> <p><i>2.2. Verslas ir verslumo gebėjimų ugdymasis</i></p> <p>2.2.1. Pagal keletą požymių apibūdina verslininko vaidmenį ir funkcijas, pateikia pavyzdžių.</p> <p>2.2.2. Apibūdina, kokį verslą galėtų pradėti, paaiškina kuo šis verslas būtų naudingas žmonėms.</p> <p>2.2.3. Inscenizuoja nesudėtingas verslo situacijas ir padedant mokytojui kuria elementarų verslo planą.</p> <p>2.2.4. Paaiškina, kodėl pasidalijimas vaidmenimis padeda pasiekti geresnių rezultatų, pateikia pavyzdžių.</p> <p><i>2.3. Ekonominių procesų Lietuvoje ir pasaulyje supratimas</i></p> <p>2.3.1. Paaiškina, kodėl žmogui reikalingas darbas, elementariai nusako, kas atsitinka netekus darbo.</p> <p>2.3.2. Paaiškina, kodėl žmonėms reikalingas prekes ir paslaugas teikia ne tik verslas, bet ir valstybė.</p> <p>2.3.3. Paaiškina, iš kur valstybė gauna pinigų viešųjų paslaugų (pvz. švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimui.</p>

Pilietiškumo kompetencijos raiška

Sando Pilietinis tapatumas ir pilietinė galia raiška:

- Suvokia piliečio ir valstybės santykį, save sieja su valstybe, žino ir paaiškina pagrindines piliečio teises ir pareigas, yra nusiteikęs prisiimti atsakomybę už valstybės ir visuomenės raidą. <...>

Sando Gyvenimas bendruomenėje kuriant visuomenę raiška:

- <...> Jaučia socialinę atsakomybę už savo veiksmus ir jų pasekmes, dalyvauja darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo.
- Įsitraukia į bendruomenės gyvenimą, tirdamas problemas, inicijuodamas ir įgyvendinamas pokyčius bendruomenėje. Supranta neformalių ir nevyriausybinų organizacijų vaidmenį kuriant demokratišką bendrabūvį ir renkasi įvairias savanorystės ir labdaringos veiklos formas ir būdus.

Sando Pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms raiška:

- <...> Suvokia, kad nuo jo paties dalyvavimo priklauso bendruomenės ir demokratinės visuomenės stiprinimas. <...>
 - Moka pats kurti, analizuoti ir kritiškai vertinti medijose pateikiamą informaciją, suvokia žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje, atpažįsta propagandos apraiškas ir siūlo jų įveikos būdus.
- Sando Valstybės kūrimas ir valstybingumo stiprinimas tarptautinėje bendruomenėje raiška:
- <...>
 - Suvokia, kad valstybė stiprinama ne tik ją ginant nuo išorės, bet ir tausojant žmogiškuosius, kultūros ir gamtos išteklius. Ugdosi socialinio solidarumo jausmą. Pats aktyviai dalyvauja tausojant išteklius ir kuriant darnią aplinką.

Istorija

Pasiekimų sritis	Pasiekimai
1. Istorinės raidos supratimas	<p>Įvykių, reiškinių priežastys ir padariniai:</p> <p>1.1. Nurodo svarbiausių senovės, vidurinių amžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų reiškinių priežastis ir pasekmes; jas paaiškina; vertinta ir pateikia argumentus; gali paaiškinti to paties įvykio kai kurias priežastis ir pasekmes skirtingoms visuomenės grupėms, valstybėms arba asmenybėms. Parodo ryšius tarp įvykio priežasčių ir to paties įvykio pasekmių bei geba sieti priežastis ir pasekmes su platesniu istoriniu kontekstu – laikotarpiu arba istorine erdve. Palygindamas panašaus pobūdžio įvykių, reiškinių priežastis ir pasekmes, nustato panašumus bei skirtumus.</p> <p>Įvykių, reiškinių bruožai, ypatumai:</p> <p>1.2. Nurodo svarbiausių senovės, vidurinių amžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų įvykių, reiškinių esminius bruožus; gali juos paaiškinti. Išskiria keletą bruožų kaip svarbiausią (ius) iš visų bruožų, savo sprendimą paaiškina. Palygina panašaus pobūdžio įvykių ar reiškinių bruožus, nustato kai kuriuos panašumus ir skirtumus.</p> <p>Asmenybių vaidmuo istorijoje:</p> <p>1.3. Sieja žinotinas senovės, vidurinių amžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų istorines asmenybes su jų gyvenimo laikotarpiu, istorine erdve, įvykiu arba reiškiniu.</p> <p>Nurodo žinotinų istorinių asmenybių veiklos bruožus; asmenybę atpažįsta iš naujo istorinio konteksto. Vertina plačiai žinomas ir nagrinėtas istorines asmenybes, pasiremdamas kitų išsakytais vertinimais ir savarankiškai, savo nuomonę pagrindžia vienu kitu argumentu. Įvardina savo mėgstamiausias istorines asmenybes iš savo artimos aplinkos, Lietuvos ar Europos, kuriomis labiausiai žavisi ir argumentuotai paaiškina savo pasirinkimą.</p>
2. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje	<p>Chronologijos supratimas:</p> <p>2.1. Sieja metais išreikštas datas su tūkstantmečiu, amžiumi, dešimtmečiu, kai šios datos yra istorinio laiko matavimo matų sankirtoje.</p> <p>Nurodo senovės, vidurinių amžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų istorijos įvykių, reiškinių, epochų, chronologinę seką, išdėsto juos teisinga tvarka laike. Chronologinėje sekoje nustato kitų svarbiausių Lietuvos ir Europos įvykių, reiškinių vietą; gretina svarbiausius vienalaikius Lietuvos ir Europos įvykius.</p> <p>Istorinės erdvės supratimas:</p> <p>2.2. Nurodo svarbiausių senovės, vidurinių amžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų istorijos įvykių ir reiškinių vyksmo vietą bei gali ją lokalizuoti platesniame erdvės kontekste keliais bruožais – politinio žemėlapiu (nagrinėjamo laikotarpio arba dabartinio) kontekste arba remiantis geografiniais objektais.</p> <p>Lokalizuoja ir paaiškina svarbiausius teritorinius pokyčius, nurodo istorinės erdvės dydį. Nurodo svarbius Lietuvos ir Europos istorinius regionus.</p>
3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas	<p>Istorijos šaltinio apibūdinimas:</p> <p>3.1. Nustato istorijos šaltinio tipą, formą, jo autorių, atsiradimo datą ir vietą bei paskirtį remdamasis netiesiogiai išreikšta informacija iš dalies naujame arba naujame istoriniam kontekste. Skiria pirminius ir antrinius istorijos šaltinius. Renka, informaciją iš žinomų istorijos šaltinių, kompiuterinių mokymo priemonių, tikslingai ją naudoja praeities įvykiams atkurti, savo pasirinkimą paaiškina.</p> <p>Istorijos šaltinio, teksto analizė, interpretavimas ir vertinimas:</p> <p>3.2. Išskiria iš istorijos šaltinio informaciją remdamasis tiesiogiai ir netiesiogiai išreikšta informacija; gali ją išsamiai apibendrinti. Palygina daugiau kaip dviejų naujo konteksto – tipo, formos, nesudėtingo turinio – šaltinių suteikiamas žinias, remdamasis tiesiogiai ir netiesiogiai išreikšta informacija. Išsamiai apibendrina ir susieja</p>

Kultūrinės kompetencijos raiška

Sando Kultūrinis išprusimas raiška:

- Susipažįsta, renka, sistemina ir apibūdina bendriausius kultūros reiškinius: vertybes, idėjas, įsitikinimus, požiūrius, preferencijas, ženklus bei simbolius, papročius, elgsenas, komunikacijos bei mokymosi formas, istoriją bei istorines interpretacijas, kultūrinius pasiekimus, mokslą, menus, literatūrą, t. y. visa tai, žmonių bendruomenė yra sukūrusi ir perdavusi.
- Orientuojasi savoje kultūroje, atpažįsta Lietuvos kultūros objektus, reiškinius ir kūrinius, <...> suvokia mokslininkų, menininkų ir kitų kultūros kūrėjų vaidmenį bendruomenės gyvenime. <...>

Sando Kultūrinė raiška raiška:

- Įgyvendina savo meninius ir kitus kultūrinius interesus, talentus bei polinkius, imdamasis konkrečių kultūrinių raiškų. <...>
 - Asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime išmintingai pritaiko kultūrinės žinias ir gebėjimus.
- ### Sando Kultūrinis sąmoningumas raiška:
- Suvokia, paaiškina ir pagrindžia, kodėl ir kaip kultūra yra esminis asmens pasaulėvaizdį ir tapatybę konstruojantis komponentas. <...>
 - Supranta, kad kultūra nėra vienalytė, o rinkinys kintančių reiškinių bei subkultūrų, kurių sąveika yra susiklosčiusi istoriškai.
 - <...>

Geografija

Pasiekimų sritis	Pasiekimai
1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje	<p>1.1 Tikslingai naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Geba įtraukti geografinius faktus ir objektus į erdvines sistemas ir nustatyto tarp jų egzistuojančius erdvinis ryšius.</p> <p>1.2 Analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertinti kartografinių kūrinių informacijos patikimumą, tikslingai ir kūrybiškai naudoti GIS technologijas, kartografinius simbolius kurdami topografinius eskizus ir paprastus žemėlapius.</p> <p>1.3 Geografinės padėties nustatymui kūrybiškai pasirinkti įvairius geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoti GIS technologijas bei nustatyti objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertina jos ypatumus.</p>
2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas	<p>2.1 Analizuoti, lyginti ir vertinti pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daryti argumentuotas išvadas.</p> <p>2.2 Analizuoti, lyginti ir vertinti Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daryti argumentuotas išvadas.</p> <p>2.3 Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro argumentuotas išvadas.</p>
3. Pasaulio geografinis pažinimas	<p>3.1 Lyginti pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus, pateikti išvadas. Analizuoti Lietuvos visuomeninių brožų pasireiškimą įvairaus masto erdvėse.</p> <p>3.2 Identifikuoti ir vertinti priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu.</p> <p>3.3 Analizuoti, lyginti ir vertinti įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, identifikuoti juose kylančias problemas ir teikti jų sprendimo būdus. Remiantis įvairia informacija, modeliuoti regionų kaitą ir reikšmingumą žmonėms.</p>
4. Geografinių tyrimų gebėjimai	<p>4.1 Planuoti tyrimą, nukreiptą į konkrečios problemos, temos išsprendimą (nustatyti problemą, kelti probleminius klausimus arba hipotezes, numatyti informacijos šaltinius).</p> <p>4.2 Įvertinti pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių vaidmenį bei reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusakyti gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime.</p> <p>4.3 Palyginti ir įvertinti skirtingų informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Naudoti GIS ir kitas vaizdines technologijas sutvarkyti ir paruošti / parengiant / susisteminti geografinę informaciją analizavimui.</p> <p>4.4 Naudoti kiekybinius ir kokybinius metodus geografinėi informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taikyti analizę, lyginimą, vertinimą, apibendrinant geografinę informaciją iš įvairių informacijos šaltinių. Taikyti geografinius modelius, teorijas geografinėi informacijai analizuoti, ir interpretuoti.</p> <p>4.5 Įvertinti ir pakomentuoti, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, vertinti jų patikimumą. Taikyti ir pademonstruoti įvairius išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Pademonstruoti kūrybiškumą ir asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, numatyti naujus tyrimo klausimus, hipotezes.</p>

Kūrybiškumo kompetencijos raiška

Sando Tyrinėjimas raiška:

- Įžvelgia, identifikuoja problemas ir kūrybines galimybes.
- Renka, sieja ir kritiškai vertina kūrybai reikalingą informaciją.
- Dalinasi žiniomis, kūrybinėmis idėjomis, patirtimi.

Sando Generavimas raiška:

- Generuoja įvairias, originalias idėjas ar problemų sprendimus.
- Idėjas, galimybes, būsimus veiksmus apsvarsto iš skirtingų perspektyvų.
- Pasirenka reikšmingas sau ir kitiems kūrybines idėjas ar sprendimus.

Sando Kūrimas raiška:

- Kuria savarankiškai, nebijo rizikuoti ir klysti.
- Lanksčiai naudoja kūrybos būdus ir priemones.
- Kuria, tobulina ir pristato naujus produktus.
- Etiškai veikia kurdamas vienas ar kartu su kitais, dalindamasis kūrybos rezultatais.

Sando Vertinimas ir refleksija raiška:

- Vertina produkto ar sprendimo naujumą, išbaigtumą, integralumą.
- Vertina produkto ar sprendimo vertingumą sau ir kitiems.
- Apmąsto, vertina savo ir kitų kūrybos proceso žingsnius.

Pilietiškumo pagrindai

Pasiekimų sritis	Pasiekimai
1. Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas.	<p>1.1. Išskiria save kaip sąmoningą, atsakingą asmenybę, demokratinių vertybių ir valstybingumo puoselėtoją, pilietį, visuomenės narį.</p> <p>1.2. Tyrinėja, analizuoja ir argumentuotai interpretuoja savo asmens ir visuomenės santykių problemas, derindami individualumą ir visuomeniškumą.</p> <p>1.3. Geba analizuoti socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, galinčius joje kilti konfliktus, ugdomi gebėjimą laisvai ir sąmoningai spręsti, vertinti ir apsispręsti atviroje pliuralistinėje visuomenėje.</p> <p>1.4. Drauge su kitais sprendžia problemas, kylančias klasėje, mokyklos ir vietos bendruomenėse.</p> <p>1.5. Remdamiesi įvairiais informacijos šaltiniais, nagrinėja aktualias vietas, nacionalines ir globalias problemas, analizuoja ir interpretuoja politinius procesus ir geba argumentuoti bei pagrįsti savo nuomonę.</p> <p>1.6. Analizuoja ir kritiškai vertina informaciją, jos šaltinių patikimumą.</p> <p>1.7. Žino ir geba paaiškinti piliečio teises ir pareigas.</p> <p>1.8. Supranta informacines grėsmes – asmeniui, visuomenei ir valstybei. Žodžio laisvę suvokia kaip atsakingą ir argumentuotą nuomonės raišką.</p>
2. Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas Bendruomenėje.	<p>2.1. Įsisavindami pilietinio raštingumo pagrindus, analizuodami savo pilietiškumo įgūdžius, įgydami žinių apie save ir visuomenę, mokiniai ugdomi motyvaciją kūrybiškai interpretuoti socialinę aplinką, demonstruoja ir propaguoja nuostatą nuolat keistis, tobulinti, lavinti save.</p> <p>2.2. Demonstruoja gebėjimą suvokti, saugoti ir ginti svarbiausias tarptautines žmogaus teises savo artimoje aplinkoje.</p> <p>2.3. Supranta kokių padarinių gali turėti besaikis ar neprotingas gamtos išteklių naudojimas. Inicijuoja švietėjiškas gamtos apsaugos akcijas, propaguoja ir skatina gamtą saugančius procesus bei aktyviai dalyvauja gamtosauginėje veikloje.</p> <p>2.4. Aktyviai ir atsakingai dalyvauja kasdieniame mokyklos gyvenime sprendžiant klasėje kilusias problemas, aktualias mokyklos, vietos bendruomenės ir savivaldos problemas, dalyvauja pilietinėje, visuomeninėje veikloje.</p> <p>2.5. Išskiria savo ir visuomenės atsakomybės ribas, pats dalyvauja ir įtraukia kitus į pilietinę ar visuomeninę veiklą.</p> <p>2.6. Suvokia savo vaidmenį užtikrinant asmeninį, socialinį ir valstybės nacionalinį saugumą. Suvokia ir analizuoja vidines ir išorines grėsmes galinčias kilti jam pačiam, bendruomenei ir valstybei.</p> <p>2.7. Geba pateikti istorinius laisvės kovų pavyzdžius, kurie atskleidžia ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo ir nacionalinio saugumo užtikrinimo būdus.</p> <p>2.8. Išskiria toleranciją ir empatiją, kaip demokratines vertybes. Propaguoja ir demonstruoja dialogo, bendravimo ir bendradarbiavimo kultūrą.</p>
3. Socialinių ryšių kūrimas ir palaikymas	<p>3.1. Aktyviai dalyvauja nagrinėjant ir sprendžiant aktualias vietas, nacionalines ir globalias problemas, organizuojant renginius mokykloje, bendradarbiauja su kitais mokyklos bendruomenės nariais, keičiasi patirtimi, gautais rezultatais; apibendrina, išreiškia savo nuomonę.</p> <p>3.2. Suvokia savo, kaip ekonomikos subjekto vaidmenį, sugeba veikti ir inicijuoti pokyčius namų ūkyje. Geba paaiškinti savo ekonominį vaidmenį valstybėje ir valstybės ekonominę politiką.</p> <p>3.3. Dalyvauja grupės ar klasės diskusijoje, debatuose, derasi ir susitaria dėl bendrų sprendimų. Suteikia emocinę, intelektualinę, praktinę pagalbą klasės ar mokyklos bendruomenės nariams.</p>

Komunikavimo kompetencijos raiška

Sando Pranešimo kūrimas raiška:

- Priemonių ir formų įvairovė: parenka ir vartoja verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas.
- Komunikavimo sritys ir situacijos: pritaiko raiškos priemones ir formas komunikavimo situacijai ir adresatui.
- Asmens identiteto pristatymo išsamumas: pristato save gyvai bei virtualioje erdvėje

Sando Pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika raiška:

- Komunikavimo kanalų ir priemonių įvairovė: pasirenka komunikavimo kanalą ir priemonę.
- Komunikavimo strategijų įvairovė: taiko strategiją komunuodamas individualiai bei grupėje.

Sando Pranešimo analizė ir interpretavimas raiška:

- Suvokiamo pranešimo sudėtingumas ir įvairialypiškumas: analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimą.

Ekonomika

Pasiekimų sritis	Pasiekimai
A. Orientavimasis rinkoje	A1 Analizuoja rinkos dalyvių elgseną ir pinigų. A2 Paaškina kainos kitimo mechanizmą ir analizuoja veiksnius, turinčius įtakos rinkos kainų pokyčiams. A3 Palygina skirtingas rinkos konkurencines struktūras.
B. Asmeninių finansų tvarkymas	B1 Naudodamiesi statistine informacija analizuoja gyventojų pajamų ir išlaidų struktūrą, mokosi naudotis šiuolaikiniais asmeninių finansų valdymo įrankiais. B2 Sudaro tam tikro laikotarpio asmens (ar šeimos) biudžetą. Apibūdina galimus finansinių sprendimų padarinius ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu. B3 Paaškina palūkanų vaidmenį namų ūkių taupymo ir skolinimosi sprendimams. Palygina įvairių formų kapitalo kaupimo instrumentus ir paaškina labiausiai jų poreikius atitinkantį variantą.
C. Verslo organizavimas ir verslumo gebėjimų ugdymasis	C1 . Palygina skirtingas verslo organizavimo formas, išskirdamas jų privalumus ir trūkumus. C2 Diskutuoja apie verslo kūrimo ir veiklos vykdymo galimybes Lietuvoje ir generuoja verslo idėją darnios/tvarios plėtros kontekste. C3 Palygina alternatyvių produktų gamybos ir realizavimo kaštus.
D. Globalinių ekonominių procesų supratimas	E1 Paaškina atviros ekonomikos dedamąsias. Paaškina, laisvosios prekybos teikiamą naudą ir galimus pavojus nacionalinei ekonomikai. E2. Nusako globalizacijos procesų privalumus ir keliamus pavojus nacionalinei ekonomikai. E3 Paaškina, kokias galimybes ES teikia jaunimui ir verslui. Priima ilgalaikių finansinių pasekmių turinčius sprendimus dėl planuojamo įgyti išsilavinimo ar profesijos.

Pažinimo kompetencijos raiška

Sando *Dalyko žinios ir gebėjimai* raiška:

- Mokymo (si) objektai ir sąvokos
- Pagrindiniai dalyko faktai ir idėjos
- Dalyko procedūros ir jų taikymas

Sando *Kritinis mąstymas* raiška:

- Dalykui būdinga mąstymo forma
- Dalykui būdingas pagrindimo būdas
- Žinios skirtinguose kontekstuose

Sando *Problemų sprendimas* raiška:

- Kelia klausimus
- Identifikuoja problemas ir sprendimų idėjas
- Sprendžia problemas ir įgyvendina idėjas

Sando *Mokėjimas mokytis* raiška:

- Reflektuoja mokymosi procesą
- Mąsto apie mąstymą (metakognicija)

Pažinimo kompetencija

Pažinimo kompetencijos sandai:

- Dalyko žinios ir gebėjimai
- Kritinis mąstymas
- Problemų sprendimas
- Mokėjimas mokytis

Pavyzdys iš istorijos bendrosios ugdymo programos

Mokiniai, remdamiesi įgytomis žiniomis ir įvairiais istorijos šaltiniais, mokosi paaiškinti, kodėl dabarties problemų ištakos glūdi praeities įvykiuose ir reiškiniuose. Remdamiesi įgytomis žiniomis, paaiškina svarbias problemas ir jų sprendimo būdus tam tikrais Lietuvos, Europos ir pasaulio istorijos laikotarpiais, pagrindžia jų pamokų aktualumą dabarčiai. Kelia probleminius klausimus, kritiškai atsirenka informacijos šaltinius, atlieka tyrimą ir pateikia pagrįstus atsakymus. Siekia įvairiais aspektais nušviesti pasirinktą nagrinėti problemą ar klausimą.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija

SESG kompetencijos sandai:

- Savimonė ir savitvardos įgūdžiai
- Empatiškumas, socialinis sąmoningumas ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimas
- Atsakingas sprendimų priėmimas ir elgesys įvertinant pasekmes.
- Rūpinimasis sveikata.

Pavyzdys iš ekonomikos ir verslumo bendrosios ugdymo programos

Suvokia pamatinius ekonomikos principus kaip žmonių veiklos ir bendradarbiavimo rezultata. Ugdosi sveiką požiūrį į santykį su pinigais. Nusistato savo asmenines su verslumu susijusias savybes ir pasidalina komandose pareigomis. Diskutuoja apie valstybės mokesčių ir išmokų įtaką asmens ir įmonių veiklai. Analizuoja gyventojų migracijos socialines ir ekonomines priežastis bei pasekmes

Kūrybiškumo kompetencija

Kūrybiškumo kompetencijos sandai:

- Tyrinėjimas
- Generavimas
- Kūrimas
- Vertinimas ir refleksija

Pavyzdys iš geografijos bendrosios ugdymo programos

Tam tiktų geografijos tyrimo, geografinio samprotavimo, gilesniam mąstymui būdingos veiklos, kai tenka mąstyti ilgesnį laiką, įvertinti daugiau aplinkybių ir sąlygų, generuoti ir apmąstyti daugiau idėjų, ieškoti originalių sprendimų (pvz., esė, koliažas, sceninė vaidyba). Kūrybinė patirtis įgyjama praktinėje ir pažintinėje veikloje, todėl siekiama, kad mokiniai atkakliai ir susitelkę įgyvendintų savo sumanymus, nebijo klysti ir pradėti iš naujo, nebijo rizikuoti ir būtų atviri dalintis žinioms, naujoms idėjoms ir iššūkiams. Nuolat argumentuojantys ir reflektuojantys savo idėjas, sukurtus sprendimus.

Pilietiškumo kompetencija

Pilietiškumo kompetencijos sandai:

- Pilietinis tapatumas ir pilietinė galia
- Gyvenimas bendruomenėje kuriant demokratišką visuomenę
- Pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms
- Valstybės kūrimas ir valstybingumo stiprinimas tarptautinėje bendruomenėje

Pavyzdys iš pradinio socialinis ugdymo bendrosios programos

Pažindami ir nagrinėdami žmonių gyvenimą bendruomenėje, mokiniai mokosi suprasti demokratinės visuomenės ir valstybės prigimtį, jos pagrindinius gyvavimo principus ir vertybes (žmogaus teisės ir laisvės, teisingumas, lygybė, aktyvus pilietinis dalyvavimas, atsakomybė ir kt.). Mokiniai mokomi artimiausioje aplinkoje pastebėti ir suprasti demokratinio gyvenimo bruožus, susijusius su žmogaus teisėmis, įstatymais, valstybės valdymo institucijomis, dalyvavimu valstybės valdyme, atpažinti Lietuvos valstybės simbolius (vėliavą, herbą, himną), paaiškinti jų reikšmę, suprasti valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų esmę.

Kultūrinė kompetencija

Kultūrinės kompetencijos sandai:

- Kultūrinis išprusimas
- Kultūrinė raiška
- Kultūrinis sąmoningumas

Pavyzdys iš pilietinio ugdymo bendrosios ugdymo programos

Remdamiesi pilietinės visuomenės principų žiniomis mokiniai ugdomi kritinio ir kūrybinio mąstymo įgūdžius, įgalinančius kūrybiškai atliepti socialinius pokyčius, saugoti ir vystyti kultūrinį paveldą. Ugdomi gebėjimus ir nuostatas instituciniu lygmeniu palaikyti ir saugoti pilietines ir tautines vertybes, inicijuojant nuostatas, įgalinančias kūrybiškai atliepti socialinius pokyčius, saugoti ir vystyti kultūrinį paveldą

Komunikavimo kompetencija

Komunikavimo kompetencijos sandai:

- Pranešimo kūrimas
- Pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika
- Pranešimo analizė ir interpretavimas

Pavyzdys iš geografijos bendrosios programos

Mokiniai mokomi per įvairias geografijos veiklas ir užduotis tikslingai ieškoti ir rasti reikiamą informaciją; analizuoti įvairius šaltinius (spausdintus, vaizdo, garso, elektroninius); naudotis virtualiomis mokymosi aplinkomis, grafinėmis programomis; kritiškai vertinti turimą informaciją; atsirinkti tiek informacijos, kiek jos reikia.

Komunikavimas reiškiasi nuolat, todėl geografijos pamokose skatinama atrasti ir pažinti save ir pasaulį, bendrauti būnant su kitais, išreikšti save ir kuriant, suvokiant žmogaus ir gamtos kurinius, perimant bendrąsias žmogiškas vertybes ir pačiam jas kurti.

Užduotis darbui grupėse

Išsinagrinęję socialinio ugdymo dalykų pasiekimus ir kompetencijos sandų raišką (p. 2), atraskite tuos pasiekimus, kuriuose, Jūsų manymu, matoma kompetencijos raiška, ir įrašykite šių pasiekimų numerius (pvz., 1.1., A2,) lentelėje. Pastabų ir siūlymų stulpelyje pateikite savo siūlymų.

Kompetencijos sandai	Pasiekimai	Pastabos, siūlymai
Pranešimo kūrimas		
Pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika		
Pranešimo analizė ir interpretavimas		

Pasiekimų sritis	Pasiekimai
1. Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje	<p>1.1 Tikslingai naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Geba įtraukti geografinius faktus ir objektus į erdvines sistemas ir nustatyto tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius.</p> <p>1.2 Analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertinti kartografinių kūrinių informacijos patikimumą, tikslingai ir kūrybiškai naudoti GIS technologijas, kartografinius simbolius kurdami topografinius eskizus ir paprastus žemėlapius.</p> <p>1.3 Geografinės padėties nustatymui kūrybiškai pasirinkti įvairius geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudoti GIS technologijas bei nustatyti objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoti, interpretuoti ir kritiškai vertina jos ypatumus.</p>
2. Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas	<p>2.1 Analizuoti, lyginti ir vertinti pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daryti argumentuotas išvadas.</p> <p>2.2 Analizuoti, lyginti ir vertinti Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daryti argumentuotas išvadas.</p> <p>2.3 Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro argumentuotas išvadas.</p>
3. Pasaulio geografinis pažinimas	<p>3.1 Lyginti pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus, pateikti išvadas. Analizuoti Lietuvos visuomeninių brožų pasireiškimą įvairaus masto erdvėse.</p> <p>3.2 Identifikuoti ir vertinti priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu.</p> <p>3.3 Analizuoti, lyginti ir vertinti įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, identifikuoti juose kylančias problemas ir teikti jų sprendimo būdus. Remiantis įvairia informacija, modeliuoti regionų kaitą ir reikšmingumą žmonėms.</p>
4. Geografinių tyrimų gebėjimai	<p>4.1 Planuoti tyrimą, nukreiptą į konkrečios problemos, temos išsprendimą (nustatyti problemą, kelti probleminius klausimus arba hipotezes, numatyti informacijos šaltinius).</p> <p>4.2 Įvertinti pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių vaidmenį bei reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusakyti gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime.</p> <p>4.3 Palyginti ir įvertinti skirtingų informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Naudoti GIS ir kitas vaizdines technologijas sutvarkyti ir paruošti / parengiant / susisteminti geografinę informaciją analizavimui.</p> <p>4.4 Naudoti kiekybinius ir kokybinius metodus geografinėi informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taikyti analizę, lyginimą, vertinimą, apibendrinant geografinę informaciją iš įvairių informacijos šaltinių. Taikyti geografinius modelius, teorijas geografinėi informacijai analizuoti, ir interpretuoti.</p> <p>4.5 Įvertinti ir pakomentuoti, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, vertinti jų patikimumą. Taikyti ir pademonstruoti įvairius išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Pademonstruoti kūrybiškumą ir asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remiantis tyrimo rezultatais, numatyti naujus tyrimo klausimus, hipotezes.</p>

Kūrybiškumo kompetencijos raiška

Sando Tyrinėjimas raiška:

- Įžvelgia, identifikuoja problemas ir kūrybines galimybes.
- Renka, sieja ir kritiškai vertina kūrybai reikalingą informaciją.
- Dalinasi žiniomis, kūrybinėmis idėjomis, patirtimi.

Sando Generavimas raiška:

- Generuoja įvairias, originalias idėjas ar problemų sprendimus.
- Idėjas, galimybes, būsimus veiksmus apsvarsto iš skirtingų perspektyvų.
- Pasirenka reikšmingas sau ir kitiems kūrybines idėjas ar sprendimus.

Sando Kūrimas raiška:

- Kuria savarankiškai, nebijo rizikuoti ir klysti.
- Lanksčiai naudoja kūrybos būdus ir priemones.
- Kuria, tobulina ir pristato naujus produktus.
- Etiškai veikia kurdamas vienas ar kartu su kitais, dalindamasis kūrybos rezultatais.

Sando Vertinimas ir refleksija raiška:

- Vertina produkto ar sprendimo naujumą, išbaigtumą, integralumą.
- Vertina produkto ar sprendimo vertingumą sau ir kitiems.
- Apmąsto, vertina savo ir kitų kūrybos proceso žingsnius.

Pažinimo kompetencijos raiška istorijos BP

Sando *Dalyko žinios ir gebėjimai* raiška:

- Mokymo (si) objektai ir sąvokos
- Pagrindiniai dalyko faktai ir idėjos
- Dalyko procedūros ir jų taikymas

Sando *Kritinis mąstymas* raiška:

- Dalykui būdinga mąstymo forma
- Dalykui būdingas pagrindimo būdas
- Žinios skirtinguose kontekstuose

Sando *Problemų sprendimas* raiška:

- Kelia klausimus
- Identifikuoja problemas ir sprendimų idėjas
- Sprendžia problemas ir įgyvendina idėjas

Sando *Mokėjimas mokytis* raiška:

- Reflektuoja mokymosi procesą
- Mąsto apie mąstymą (metakognicija)

- Mokiniai, remdamiesi įgytomis žiniomis ir įvairiais istorijos šaltiniais, mokosi paaiškinti, kodėl dabarties problemų ištakos glūdi praeities įvykiuose ir reiškiniuose. Remdamiesi įgytomis žiniomis, tiksliai ir nuosekliai apibūdina nagrinėtus Lietuvos, Europos (atskiris atvejais ir pasaulio) praeities įvykius ir reiškinius. Išskiria ir pagal kriterijus vertina istorines visuomenių kaitos priežastis. Pateikia nagrinėjamų istorijos laikotarpių savitumo pavyzdžių. Remdamiesi įgytomis žiniomis, paaiškina svarbias problemas ir jų sprendimo būdus tam tikrais Lietuvos ir Europos istorijos laikotarpiais, pagrindžia jų pamokų aktualumą dabarčiai. Ugdymo procese mokiniai kelia mokymosi uždavinius, planuoja mokymosi ir istorijos šaltinių tyrimo veiklą, pasirenka mokymosi šaltinius ir mokymosi būdus. Kelia probleminius klausimus, kritiškai atsirenka informacijos šaltinius, atlieka tyrimą ir pateikia pagrįstus atsakymus. Siekia įvairiais aspektais nušviesti pasirinktą nagrinėti problemą ar klausimą.

SESG kompetencijos raiška pilietiškumo pagrindų BP

Sando Savimonė ir savitvados įgūdžiai raiška:

- Atpažįsta ir įvardija emocijas ir elgesį, vertybes.
- Atpažįsta asmenines savybes ir išorinę pagalbą.
- Siekia asmeninių ir akademinų tikslų.

Sando Empatiškumas, socialinis sąmoningumas ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimas raiška:

- Atpažįsta kitų emocijas ir jas atliepia.
- Atpažįsta individualius ir grupės panašumus ir skirtumus.
- Naudojasi bendravimo įgūdžiais veiksmingai komunikuojant.
- Geba konstruktyviai užkirsti kelią, valdyti ir spręsti tarpasmeninius konfliktus.

Sando Atsakingas sprendimų priėmimas ir elgesys įvertinant pasekmes raiška.

- Priima sprendimus atsižvelgiant į saugumą, etinius ir visuomeninius veiksnius.
- Kasdienėse akademinėse ir socialinėse situacijose taiko atsakingų sprendimų priėmimo įgūdžius.
- Prisideda kuriant šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovę.

Sando Rūpinimasis sveikata raiška:

- Vertina sveikatą, kaip vieną iš esminių vertybių, lemiančių asmens ir visuomenės gerovę bei gyvenimo kokybę.
- Rūpinasi sveikata pasitelkus fizinį aktyvumą.
- Supranta sveikos mitybos svarbą sveikatai ir renkasi sveikatai palankius maisto produktus.

Taikydami įgytas pilietiškumo žinias, mokiniai ugdomi motyvaciją veikti taikaus demokratinio sugyvenimo ir bendradarbiavimo sąlygomis, gyventi, savanoriškai laikantis taisyklių ir įstatymų.

Taikydami įgytus, suvoktus ir įsisavintus demokratijos ir pilietiškumo principus, mokiniai ugdomi motyvaciją veikti taikaus demokratinio sugyvenimo ir bendradarbiavimo sąlygomis, gyventi, savanoriškai laikantis taisyklių ir įstatymų.

Taikydami įgytas žinias apie socialinės tikrovės institucionalizavimo ir legitimavimo mechanizmus, tyrinėdami institucines bendradarbiavimo formas, mokiniai ugdomi socialinių ryšių palaikymo, transformavimo ir kūrimo nuostatas, jas realizuodami savo kasdieniniame gyvenime bei visuomeninėje veikloje

Kūrybiškumo kompetencijos raiška geografijos BP pasiekimuose

Sando Tyrinėjimas raiška:

- Įžvelgia, identifikuoja problemas ir kūrybines galimybes.
- Renka, sieja ir kritiškai vertina kūrybai reikalingą informaciją.
- Dalinasi žiniomis, kūrybinėmis idėjomis, patirtimi.

Sando Generavimas raiška:

- Generuoja įvairias, originalias idėjas ar problemų sprendimus.
- Idėjas, galimybes, būsimus veiksmus apsversto iš skirtingų perspektyvų.
- Pasirenka reikšmingas sau ir kitiems kūrybines idėjas ar sprendimus.

Sando Kūrimas raiška:

- Kuria savarankiškai, nebijo rizikuoti ir klysti.
- Lanksčiai naudoja kūrybos būdus ir priemones.
- Kuria, tobulina ir pristato naujus produktus.
- Etiškai veikia kurdamas vienas ar kartu su kitais, dalindamasis kūrybos rezultatais.

Sando Vertinimas ir refleksija raiška:

- Vertina produkto ar sprendimo naujumą, išbaigtumą, integralumą.
- Vertina produkto ar sprendimo vertingumą sau ir kitiems.
- Apmąsto, vertina savo ir kitų kūrybos proceso žingsnius.

Kryptingai siūlomomis įvairiomis geografinėmis veiklomis padedama mokiniui suvokti kūrybinės veiklos proceso etapus ir drauge sudarant galimybes pasireikšti jo spontaniškumui, iniciatyvumui, atvirumui idėjoms, skleisti kūrybinei laisvei, individualumui ir savarankiškumu, taip ugdomi kūrybinio mąstymo komponentai (divergentinis mąstymas). Tam tiktų geografijos tyrimo, geografinio samprotavimo, gilesniam mąstymui būdingos veiklos, kai tenka mąstyti ilgesnį laiką, įvertinti daugiau aplinkybių ir sąlygų, generuoti ir apmąstyti daugiau idėjų, ieškoti originalių sprendimų (pvz., esė, koliažas, sceninė vaidyba). Kūrybinė patirtis įgyjama praktinėje ir pažintinėje veikloje, todėl siekiama, kad mokiniai atkakliai ir susitelkę įgyvendintų savo sumanymus, nebijo klysti ir pradėti iš naujo, nebijo rizikuoti ir būtų atviri dalintis žinioms, naujoms idėjoms ir iššūkiams. Nuolat argumentuojantys ir reflektuojantys savo idėjas, sukurtus sprendimus. Etiškai veikia kurdamas vienas ar kartu su kitais

Pilietiškumo kompetencijos raiška pradinio socialinio ugdymo pradinis BP

Sando Pilietinis tapatumas ir pilietinė galia raiška:

- Suvokia piliečio ir valstybės santykį, save sieja su valstybe, žino ir paaiškina pagrindines piliečio teises ir pareigas, yra nusiteikęs priimti atsakomybę už valstybės ir visuomenės raidą.
- <...>
- <...>

Sando Gyvenimas bendruomenėje kuriant visuomenę raiška:

- <...> Jaučia socialinę atsakomybę už savo veiksmus ir jų pasekmes, dalyvauja darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo.
- Įsitraukia į bendruomenės gyvenimą, tirdamas problemas, inicijuodamas ir įgyvendinimas pokyčius bendruomenėje. Supranta neformalių ir nevyriausybių organizacijų vaidmenį kuriant demokratišką bendrabūvį ir renkasi įvairias savanorystės ir labdaringos veiklos formas ir būdus.

Sando Pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms raiška:

- <...> Suvokia, kad nuo jo paties dalyvavimo priklauso bendruomenės ir demokratinės visuomenės stiprinimas.
- <...>
- <...>
- Moka pats kurti, analizuoti ir kritiškai vertinti medijose pateikiamą informaciją, suvokia žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje, atpažįsta propagandos apraiškas ir siūlo jų įveikos būdus.

Sando Valstybės kūrimas ir valstybingumo stiprinimas tarptautinėje bendruomenėje raiška:

- <...>
- Suvokia, kad valstybė stiprinama ne tik ją ginant nuo išorės, bet ir tausojant žmogiškuosius, kultūros ir gamtos išteklius. Ugdomi socialinio solidarumo jausmą. Pats aktyviai dalyvauja tausojant išteklius ir kuriant darnią aplinką.
- <...>

Pažindami ir nagrinėdami žmonių gyvenimą bendruomenėje, mokiniai mokosi suprasti demokratinės visuomenės ir valstybės prigimtį, jos pagrindinius gyvavimo principus ir vertybes (žmogaus teisės ir laisvės, teisingumas, lygybė, aktyvus pilietinis dalyvavimas, atsakomybė ir kt.). Mokiniai mokomi artimiausioje aplinkoje pastebėti ir suprasti demokratinio gyvenimo bruožus, susijusius su žmogaus teisėmis, įstatymais, valstybės valdymo institucijomis, dalyvavimu valstybės valdyme, atpažinti Lietuvos valstybės simbolius (vėliavą, herbą, himną), paaiškinti jų reikšmę, suprasti valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų esmę. Mokiniai mokomi suprasti kas yra pilietis, elementariai nusakyti savo teises ir pareigas. Mokiniai skatinami svarstyti, apie tai, kodėl valstybėms svarbu bendradarbiauti. Mokiniai, pažindami praeitį, mokomi atpažinti pilietiškumo, demokratijos raišką to meto žmonių, bendruomenių gyvenime. Nagrinėjant gamtinės aplinkos įtaką žmonių veiklai ir gyvensenai, gamtinės aplinkos ir žmogaus gyvenimo sąlygų regioninius skirtumus, mokiniai skatinami ugdytis nuostatas savo veiklą grįsti darnaus vystymosi principais.

Kultūrinės kompetencijos raiška ekonomikos ir verslumo BP

Sando Kultūrinis išprusimas raiška

- Susipažįsta, renka, sistemina ir apibūdina bendriausius kultūros reiškinius: vertybes, idėjas, įsitikinimus, požiūrius, preferencijas, ženklus bei simbolius, papročius, elgsenas, komunikacijos bei mokymosi formas, istoriją bei istorines interpretacijas, kultūrinius pasiekimus, mokslą, menus, literatūrą, t. y. visa tai, žmonių bendruomenė yra sukūrusi ir perdavusi.
- Orientuojasi savoje kultūroje, atpažįsta Lietuvos kultūros objektus, reiškinius ir kūrinis, <...> suvokia mokslininkų, menininkų ir kitų kultūros kūrėjų vaidmenį bendruomenės gyvenime.
- <...>
- <...>

Sando Kultūrinė raiška raiška

- Įgyvendina savo meninius ir kitus kultūrinius interesus, talentus bei polinkius, imdamasis konkrečių kultūrinių raiškų.
- <...>
- Asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime išmintingai pritaiko kultūrinės žinias ir gebėjimus.

Sando Kultūrinis sąmoningumas raiška

- Suvokia, paaiškina ir pagrindžia, kodėl ir kaip kultūra yra esminis asmens pasaulėvaizdį ir tapatybę konstruojantis komponentas.
- <...>
- Supranta, kad kultūra nėra vienalytė, o rinkinys kintančių reiškinių bei subkultūrų, kurių sąveika yra susiklosčiusi istoriškai.
- <...>

Kreipia dėmesį į kalbos ir rašto kultūrą, taisyklingai vartoja ekonomikos, finansų ir verslo terminus bei sąvokas. Diskutuoja gerbdamas kitų nuomonę ir argumentuotai pateikia savo nuomonę. Pamatinius ekonomikos procesus analizuoja kaip svarbią istorinių įvykių ir kultūros dalį. Sklandžiai ir taisyklingai vartoja terminus kalbant apie savo finansinę ateitį ir sudarant sutartis susijusias su asmeniniais finansais. Diskutuoja apie kultūrinės aplinkos poveikį verslo idėjoms ir verslo poveikį kultūrai. Nusako valstybės vaidmenį ekonomikoje skirtingais istoriniais laikotarpiais ir Lietuvos ūkio bei kultūros laimėjimus. Diskutuoja, kodėl, vykstant globalizacijos procesams, svarbu puoselėti nacionalines kultūrinės vertybes.

Komunikavimo kompetencijos raiška istorijos BP

Sando Pranešimo kūrimas raiška:

- Priemonių ir formų įvairovė: parenka ir vartoja verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas.
- Komunikavimo sritys ir situacijos: pritaiko raiškos priemones ir formas komunikavimo situacijai ir adresatui.
- <...>

Sando Pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika raiška:

- Komunikavimo kanalų ir priemonių įvairovė: pasirenka komunikavimo kanalą ir priemonę.
- Komunikavimo strategijų įvairovė: taiko strategiją komunikuodamas individualiai bei grupėje.

Sando Pranešimo analizė ir interpretavimas raiška:

- Suvokiamo pranešimo sudėtingumas ir įvairialypiškumas: analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimą.

- Mokiniai įvairiais būdais ir formomis, naudodamiesi informacinėmis technologijomis, mokosi pateikti savąjį istorijos supratimą ir jį pagrįsti. Išreiškia savo istorijos supratimą, tinkamai vartoja istorijos sąvokas, kurių mokėsi, remiasi įvairiais istorijos šaltiniais. Mokiniai mokosi atsirinkti patikimą informaciją apie istorijos įvykius ir reiškinius, ją palyginti ir panaudoti atliekant užduotis, kuriant istorinį pasakojimą. Mokiniai remdamiesi istorine medžiaga daro pristatymus, diskutuoja, kelia klausimus apie istorinius įvykius, asmenybes,, laisvai reiškia savo nuomonę pagrįsdami ją įgytomis žiniomis istorijos srityje, pateikia argumentuotus atsakymus.

Jūsų klausimai